

Önjelölt ellenőrök

Nem sokkal a helsinki tanácskozás után Jurij Orlov orosz fizikus, emberjogi harcos vezetésével szovjet értelmiségiek köre létrehozta a Moszkvai Helsinki Csoportot. Feladatuknak azt tekintették, hogy őrkdjenek az emberi jogok betartásán és a világ elé tárják a helsinki paktum humanitárius cikkelyeinek megsértését. Ennek az emberjogi szervezetnek egy ideig a helsinki tanácskozás és az ott elfogadott okmány adott legitimitást. Részt vett benne Jelena Bonner, Szaharov felesége; a legendás Grigorenko tábornok, akit emberjogi tevékenységéért elmeógyógyintézetbe zártak, s kiszabadítására nemzetközi mozgalom indult; Larissza Bogoraz, a Vörös téren a prágai tavasz leverése ellen tüntetők és emiatt perbe fogottak egyike.

A szocialista országokban az üldöztetések ellenére erősödő emberjogi mozgalom nemzetközivé vált.

A Nemzetközi Helsinki Szövetség az Emberi Jogokért tíz év múltán kiterjedt és eredményes szervezet lett. A szövetség a budapesti kulturális fórummal, a helsinki folyamat hivatalos rendezvényével egy időben Budapesten ellenfórumot szervezett, amelyet magyar hivatalos szervek nem engedélyeztek, de megrendezését nem is akadályozták meg. A fórumot megtartották **Eörsi István** és Jeles András lakásán. Részt vett és felszólalt Danilo Kis, Susan Sontag, Hans Magnus Enzensberger, Pavel Kohout és Konrád György. A résztvevők tiltakoztak a sajtószabadság megsértése, a kelet-európai máskéntgondolkodók elhallgattatására indított akciók ellen. Hiányoztak viszont Budapestről a moszkvai emberjogi mozgalom harcosai. 1982-ben ugyanis feloszlatta magát a moszkvai csoport, így tiltakozván a hatósági zaklatás, a letartóztatások ellen. A vezető aktivistákat addigra már elítélték, lágerbe küldték, kiutasították és száműzték. De amíg fennállt a csoport, 150 esetben készített tiltakozó feljegyzést a helsinki egyezmény humanitárius cikkelyeinek megsértéséről, és juttatta el azokat követségekhez és külföldi újságokhoz, rádiókhöz, televíziókhöz.

1990 nyarán viszont újjáalakult a Moszkvai Helsinki Csoport. A mozgalom indulásának 15. évfordulója alkalmából rendezett fórumon a díszelnök Jurij Orlov volt, aki 10 évet töltött lágerben és száműzetésben. Fogolycsere keretében helyezték szabadlábba, majd kiutasították a Szovjetunióból. Angliai emigrációjából a fórum alkalmából látogatott haza. Az egykori szovjet lágerlakó a tanácskozáson válaszolt egy felszólalásra, mely szerint a szovjet társadalom a polgárháború küszöbén áll, s a szovjethatalom áldozatai a kommunistákat lámpavasra fogják aggatni. Akkor mi mentjük meg őket: kötelességünk segíteni a mindenkori üldözötteken – válaszolta Orlov.

N. Sándor László